

Müzakere Stratejisinde Yeni Vizyon

Önce çekilme, ikinci ve son olarak da yerleşkeler ve utanç duvarı

Filistinli araştırmacı yazar, Nasır DAMAJ

Avrupa Birliğinin tam desteğiyle ve Fransız hükümeti tarafından önerilen uluslararası barış konferansıya ilgili yapılan konuşmalara göre, şayet konferans gerçekleşirse, bu konferansın öne çıkan muhtemel sonucu Filistin ve İsrail arasındaki müzakerelerin yeniden başlaması olacaktır.

Gözlemcilerin kendilerine ve kendileri dışında Arap –İsrail çatışmasının geleceğiyle ilgilenenlere sorması gereken soru şudur: Filistinli müzakereciler, bu görüşmelere eski yöntem ve materyalleri kullanarak mı geri dönecek? Ve hangi stratejiyle İsraillilerle görüşme işine başlayacak?

Bu iki soruya uygun cevap bulabilmek için, Filistinlilerin başarı hanesinde herhangi bir kazanç bulunup bulunmadığından emin olmak üzere müzakere süreci gözden geçirilmelidir. Ve bu süreç gözden geçirildikten sonra da, Filistinli müzakerecilerin tam 20 yıl boyunca İsraillilerle görüşmesi sonucunda önemli bir ilerleme kaydetmedikleri söylenebilir.

Peki niçin bir ilerleme kaydedilmedi?

Çünkü Filistinlilerin müzakere stratejisi, Filistin devrim görevini tamamlamak yahut işgalcileri temizlemek için taş atarak intifada çabası içinde olup, onları Filistin topraklarından kovmak olan özgürlükçü bir vizyona sahip değildi. Aksine, Filistinlilerin müzakere stratejisi yönetimin işlevsel rolü ile ilişkiliydi. Bu rol, coğrafi nüfuz sınırları çerçevesinde, yönetimin ve halkın işlerinin yönetilip düzenlenmesi gayesiyle çekişmeye değil işbirliğine dayalı bir roldür. Bu rolün başarısı da otoritenin, güvenlik, ekonomi ve görüşme ile ilgili hususlarda işgal güçleriyle daha önceden sahip olduğu çekişme niyetiyle aynı istikamette olmamasıdır. İsrailli müzakereciler ve onların Amerikalı himayecileri, görüşmeleri, çatışma yönetimi aracı ve hâlihazırdaki şartların süresini uzatma vesilesi olarak görüyorlardı. Çünkü bu durum, Filistin topraklarının geri kalanı üzerinde hâkimiyet kurmak üzere İsrail'in bakış açısını uygulamada devamlılık imkânı sağladığı için çok uygundu. İsrailli müzakereciler önemsiz bile olsa, görüşme maddelerinden herhangi birinde Filistinlilerle anlaşma sağlama niyetinde olmadılar.

Bu sebeple görüşmelerden bir netice çıkmadı ve yankısı da büyük oldu. Müzakereler başarısızlıkla sonuçlandı. Böyle olmasının da birçok sebebi vardı. Ancak en önemlisi, işgalcilerin yok edilmesi etrafında yoğunlaşmış ve Filistinlilerin özgürlük yolundaki çabalarını sürdürme misyonu gibi alternatif mücadele ile ilgili ulusal ideolojiyle değil, otoritenin vazifesiyle alakalı temeller üzerine planlanmış olan müzakere metoduydu. Ayrıca, Filistin

müzakere gruplarının seçiminde mesleki ve profesyonellik kriterleri gözlemlendi. Performansları da hiçbir şekilde değerlendirme ve kontrole tabi tutulmadı. Filistinli müzakereciler 20 yıldır yerinde sayarken buna karşılık, 15'ten fazla İsraili müzakereci grup aynı görevi birbiri ardına yaptılar.

Filistinli müzakereciler, İsraililer karşısında taktik geliştirmekle birlikte, Filistin yönetiminin hassas bölümlerine bir dizi Amerikalı, İsraili ve Fransız görevlilerin yerleştirilmesi sebebiyle, CIA ve İsrail'in yaptığı ihlaller sebebiyle uygulanamadı. Bu görevlilerden bazıları; Amerikan dışişleri bakanı Condoleezza Rice'ın eski yardımcısı Collin Switcher, CIA da görevli bir subay, Filistin müzakere destek biriminden bir görevli, Fransız pasaportu sahibi, Filistin'in Hayfa kentinden, İsrail vatandaşı Ziyad Clot ve son olarak da müzakere destek biriminden bir görevlidir.

Bu tür ihlallere izin veren Filistin hükümetinin görevlendirme standart ve şartlarıyla ilgili herkesin son derece önemli bazı sorular yöneltmesi gerekir. Bu arada, yeri gelmişken, bilimsel sınırlar içinde Filistinli vatandaş, herhangi bir bakanlığa görevlendirme için dilekçe verdiğinde, onun talebi yorucu bir güvenlik soruşturması adı verilen bir araştırmaya tabii olur. Bunun sonucunda da, başvuru sahibi görevi elde eder ya da etmez. Muhtemelen, Batı Şeria'da faaliyet gösteren USAID gibi yabancı kuruluşlar, kişinin İslami hareketle bir bağı olup olmaması da dâhil olmak üzere, göreve uygunluğundan emin olmak için bu hizmeti Filistin güvenlik güçlerinden talep ediyor.

Filistin hükümetinin, NSU müzakere destek birimi projesinde görevli olsalar bile, bu kişilerin görevlerine uygunluğunu doğrulaması imkân dâhilindedir. Bu projeyi İngiliz Adam Smith International planlayıp bağışçı devletlere satmış, onlar da satın aldıktan sonra, M.T.F deki müzakere işleri dairesinin, İsraililere karşı görüşme performansını daha iyi bir hale getirme prensibiyle, Filistin halkını destekleme projelerinden biri olarak Filistin yönetimine bağışlamıştır.

Bu durum da, karşı taraftaki müzakerecilerin Filistin görüşme dosyasının içeriğine tamamıyla hâkim olmasından sonra, müzakere taktiklerinin ümit edilen verimlilikten yoksun olmasına sebebiyet verdi. Filistinli müzakereciler, İsraili müzakerecilerin kendilerine sundukları öneri ve talepleri takip edememeleri ya da İsraililerin öneri paketini almayı reddetmelerini bazen tuhaf ve ilginç buluyorlardı. Zira daha önceden öneri paketine verilecek cevap hazırды. Bu da "ret" cevabıydı. Görüşmelerin 1991 yılında başlayıp 2010 yılındaki son oturumundan beri, İsrail'in her iki diplomatik tavrında da, hem şifahi bir cevap verilmemesi hem de evrakların teslim alınmaması olsun, Filistinli müzakerecilerin dillendirdikleri her şeye karşı yarı resmi bir ret cevabı saklıydı.

Burada James Baker'in Filistinli müzakereciyle ilgili anılarında söyledikleri dikkatle incelenebilir. Yazar, müzakereciyle Doğu Kudüs'te Beytüşşarkdaki görüşmesini şöyle diyerek tasvir ediyor; Filistinli müzakerecilerin siyasi tecrübelerinin olmayışını ifade eden heyet

içindeki bazı kişilerin konuşmaları ve tezleri, fikirlerinin basitliği ve yüzeyselliği sebebiyle bazen gülmekten yerlere yatıyordum.

Bu ve bunun gibi sebeplerden dolayı, İsraililer, Filistinli müzakerecileri çok sıkıştırdılar. Onların üzerinde hâkimiyet kurup yerlerinde saymalarını sağladılar.

Bütün bunlar, müzakerelerin yöntemi sebebiyle “kurucunun hatası” üzerine eklendi. Bu hata İsraililerle çekişmeye sebep olan ve geri çekilme dosyası adı verilen ana dosya görüşmesini kabul etmektir. Dosyanın içeriğinde, mültecilerin durumlarında eşitlik sağlanması, su meselesi, sömürgecilik, utanç duvarı, karşılıklı toprak değişimi ve mültecilere tazminat ödenmesi gibi konular bulunmaktaydı. Bu görüşmelerde Filistinli müzakereciler tarafından harcanan bütün çaba ana dosya olan “geri çekilme” dosyasının aleyhine sonuçlanarak boşa gitti. Bu da, çalışma sürecinin bir hata içerip içermediğinden bir an bile şüphe edilmeden, önemli ya da önemsiz olsun, herhangi bir konuda netice elde edilmeden yapıldı. Hatalar, üzerinde durulup sebeplerini gözden geçirmeyi, etraflıca değerlendirme aracı olarak görüp prosedüre tabi olmayı gerektiriyordu. Ayrıca durumu eleştirmek, CIA’nın uzmanlarının ve onların dairedaki temsilcilerinin talimatlarına kulak asmamak ve yine Ömer Süleyman ve Hüsnü Mübarek’in nasihatlerini dikkate almamak için, arkadaşların, meslektaşların, uzmanlar, tecrübe sahibi kişilerin ve Arap kardeşlerin davet edilmesi icap ediyordu.

Bu sonuca sebep olan 2. bir hata ise, Filistin’in, geri çekilme dosyasını jeopolitik, tarihi ve stratejik değer bakımından diğer dosyalarla aynı kefiye koyup onay vermesidir. Bu dosyaların içeriğine gelince; çekilme tamamlanan bölgelere mültecilerin geri dönmesi, yine çekilmenin tamamlandığı bölgelerdeki su kaynaklarına hâkim olunması, yerleşim yerlerinin ve boşaltılmış askeri karargâhların sevk edilmesi, utanç duvarının yıkılması ya da yerinde bırakılması ve bunun dışındaki konulardır.

Müzakere yöntemini, 1 den 10 a kadar sıralanmış stratejik öncelikler basamağı üzerine bina etmek daha uygundu. 242 ve 338 sayılı uluslararası hukuk kurallarının 1.maddesine uygun olarak, 1967 yılında işgal edilen topraklardan geri çekilme bendinin verilmesi ve onun tahakkuk etmesine saygı gösterilmesi, yapılacak olanların bağımsız dosyalar halinde değil de daha çok vakit ve çaba gerektiren ana dosya şekilde planlanması daha münasipti.

Bu süreç, ana dosyanın görüşülmesi nihayete ermeden hiç bir şekilde yeni dosyaların görüşülmesine geçilmemesi ya da görüşmelerin nihai olarak sonlandırılması esasına uygun olarak tamamlanmalıdır. Haddi zatında bu bir seçenektir. Ve bu seçenek İsrail tarafının senin önüne oturup sana kulak vermesini garanti eden, “kabul etmezse kabul etme” şeklinde bir tehdit içermektedir. Öyleyse bırakın bu çekişme gittiği yere kadar devam etsin!

Bu şekilde hareket edilmez ise, yerleşke ve utanç duvarının başı çektiği müzakere dosyalarının arkasından randıman alınmaksızın koşuşturma sürdürülür. Mademki yerleşke faaliyeti üzerinde dönen toprakların kaderi henüz bir karara bağlanmış değil ve onun kaderine de işgalci devlet karar veriyor, buradan hareketle, bu toprakların kaderinin ve

geleceğinin görüşülmesinin, üzerinde kurulan tesislerin geleceğinden ya da doğal kaynakların ve orada iskân eden insanlarla ilgili tasarrufta bulunulmasından çok daha ehemmiyetli olduğu ortaya çıkıyor. Toprağın kaderi belirlendiğinde, oranın üstündekilerin ve içinde bulunanların da kaderi başkası tarafından değil, sahibinin eliyle belirlenecek.

Niçin böyle olacak?

Çünkü bölgenin durumunun karara bağlanması, orada yaşayan ve bulunan her şeyin (su meselesi, yerleşke sorunu ve bölgeye giren ya da çıkan her ne olursa) hukukuyla ilgili oranın sahibi ve hüküm sürenin isteği doğrultusunda özgür bir şekilde davranılmasına zemin hazırlayacak. Burada Filistinlilerin, mültecilerin herhangi bir sorununa herhangi bir çözüm ilan etmeden, onlar ve göç edenler gibi pek çok konuda tek taraflı davranması mümkündür. Çünkü mültecilerin yurtlarına geri dönmesi, İsrail'in yok olmasıyla alakalıdır. Mültecilerin sorunun çözümü de başka bir şeyle değil, sebeplerinin ortadan kaldırılmasıyla ilgili bir meseledir. Ancak burada sözünü ettiğimiz konu, 1967 yılında işgal edilen toprakların kaderi çerçevesinde gerçekleşen müzakerelerdir. Bu müzakereler, ilk olarak mültecilerin yurtlarına dönmeleri ve sonu gelmeyen çözüm için bir giriş olması bakımından, mültecilerin toplu halde ya da ferdi olarak isteğe bağlı dönüş imkânının iade edilmesi ile ilgili konuşmaları içerir. Bu sebeple İsrailiilerle, hangi şart altında olunursa olunsun, mülteciler dosyasını kapatmak doğru değildir. Daha önceden olduğu gibi hâlihazırda da müzakere fikri, İsrail tarafından siyasi bir tuzak mesabesinde. Ürdün nehriyle Akdeniz arasında bulunan bütün bölgeye hâkim olmayı düşlediği, milli bağımsızlığını gerçekleştirmek üzere ihtiyaç duyduğu vakti kazanmak için bir aldatma yöntemidir. Muhtemelen, bu hakikatin en önemli tecellilerinden biri, Filistinli coşkulu grubun (bölge ve sakinleri) birbirlerine olan bağlılığını sarsan Filistin tarafının vakit kaybıdır. Bu enerjik kitleye kenetlenmeyle, müzakere masalarında devamlı surette yansımasını bulacak olan yenilenmiş verilerin üretilmesi mümkün olur.

Bu sebeple, geçmişte olduğu gibi günümüzde de İsrailiilerle çekişmenin ana konusu, işgal edildikten sonra bölge üzerinde yapılanlar değil, toprak konusudur. İsrail içerisiyle ilgili bilgi sahibi olmadığı bir labirente girmiştir ve ne zaman çıkacağı da belli değildir. Labirentten çıkmaması tercih sebebidir. Zira çıkarsa da iş iştenden geçtikten sonra gerçekleşecek. Bu olasılık dışı yöntemin, İsrail ve Filistin arasındaki mevcut durumda, gelecek 10 yıl içerisinde önemli değişiklikler var etmeye gücü yeteceğini düşünüyorum. İsrailiilerin yerleşim süreci, şimdi olduğu gibi devam ederse, Kudüs Belediyesinin sınırlarının Eriha kentinin sınırlarına temas etmesi olasıdır. Mademki yerleşkeleri genişletmek ve duvar inşasını tamamlamak için bu hızlı sürece ayak uydurmak mümkün değil, o zaman müzakerelerle onların (yerleşke ve duvar inşası) peşinden koşmayı bırakıp asıl konuya dönülmesi gerekir. Bu da toprak konusudur. Başka bir ifadeyle, müzakere için yeni bir strateji ilan edilmelidir. 242 ve 383 sayılı uluslararası hukuk kararlarına göre, İsrail'in 1967 yılında işgal ettiği topraklardan çekilmesi üzerine müzakere yapılmalı, özellikle yerleşke ve utanç duvarı gibi başka mevzulara girmeden, görüşme sadece bir konudan oluşmalıdır. Toprak elde edildiğinde, o zamanki hâkim olan anın gerekliliklerinin belirlediği ulusal ve milli bakış açısına göre davranılması mümkündür.

Filistinliler, topraklarını ve yerleşim yerlerini geri kazanamazsa ne kaybeder? Eğer Filistinliler bu yöntemde ısrarcı olurlarsa, birkaç sene sonra Batı Şeria'daki ve Doğu Kudüs' deki bazı yerleşim yerlerini elde edebilirler. Şayet bu şekilde davranmazlarsa, Filistin yönetiminin yerleşim yerleri, utanç duvarı çerçevesinde ve buna benzer başka konularda da gerçekleşen her mücadeleyi kaybetmesi kesindir. Zira yönetim, çerçeve olmadan kapı takmaya çalışıyor. Yerleşkeler şu anki, geçmişteki ve gelecekteki haliyle, ne kadar çoğalsa ve genişlese de Filistinlilerin hakkının bir parçası olarak kalmaya devam edecek. Filistin toprakları üzerindeki kutsal mekân işgalcilerin elinde ve bu dosyaya bu bakış açısı dışında başka bir bakış açısıyla muamele edilmesi doğru olmaz. Yurtlarına geri dönenleri kapsamayı, kalkınma planının uygulanması, onun bozulmasına yâda Gazze de olduğu gibi suiistimal edilmesine izin verilmemesi için, gelecekteki Filistin yönetimine gayret ve vakit sağlaması olası olan stratejik kazanımlardan biri olarak bu bakış açısının ele alınması daha münasip olabilir.

Muhtemelen, bu türlü bir okumanın motivasyonlarından biri, Arap ülkelerinin siyasi sistemlerini etkileyen köklü değişikliklerin doğasından kaynaklanıyor. Bu değişiklikler İsrail ve Filistin yönetimini de kapsayacak, ancak bu iki devletin varlıklarını ortadan kaldırmayacak aksine, yeni yöntemler, değerler ve çalışma araçlarının ortaya çıkmasını tesis edecek. Bu sebeple, iki devlet de, düşmanların ve hasımların kaderi olan müzakere masasına geri dönecek. Bu müzakere, gelecekteki herhangi bir savaşı ya da barış konferansının arkasından gelecek. Bu yüzden Filistinlilerin geçmişin başarısızlıklarından istifade etmiş olarak, İsraililerle görüşmeleri geliştirmek ve gelecek uluslararası barış konferansının arifesinde yeni bir şeyler türetmek için yeni bir bakış açısı benimsemesi gerekir. Bu " yeni" olan şeyin de, ilk olarak bütün ihtimamı ve bütün önceliği geri çekilme dosyasına sağlayacak şekilde tasarlanması icap eder.

Tercüme: Hatice KAPLAY